

विभागीय फौजदार पूर्व
परीक्षेतील पहिल्या पेपरमधील
सामान्य अध्ययन या विषयांतर्गत

भारताचे शेजारी राष्ट्रांशी संबंध

या घटकाच्या
परिपूर्ण तयारीसाठी

महत्त्वाचे मुद्दे, चर्चा व वस्तुनिष्ठ प्रश्न
अशा सर्वांगांनी साकारलेला
के'सागर लिखित परिपूर्ण संदर्भ—

K'Sagar

Career Academy

COMPETITIVE EXAM & COUNSELLING

For Enquiry : 7719800951

श्रीगणेशा
अधिकारी
पदाचा

संयुक्त पूर्व परीक्षा
गट 'ब' व गट 'क' २०२४

INTEGRATED BATCH 2024

Launching
Offer

Rs. ~~12000/-~~

Rs. 5500/-

Subject wise batch

Rs. ~~2000/-~~ Rs. 995/-

डॉ. अनिरुध्द क्षीरसागर सर
MBBS, MS (Ortho), FIJR, FASM

अॅड. सुधीर बोडखे सर
(भारतीय राज्य व्यवस्था व राजकारण)

श्री. नागेश शिंदे सर
(बुद्धिमापन चाचणी व अंकगणित)

श्री. सचिन गुळिग सर
(संपूर्ण इतिहास)

डॉ. अशिष जैतपाळ सर
(भारतीय अर्थव्यवस्था)

श्री. अविनाश पत्तेवार सर
(संपूर्ण सामान्य विज्ञान)

श्री. मंगेश कुलकर्णी सर
(संपूर्ण भूगोल)

महाराष्ट्राच्या स्पर्धा परीक्षा विश्वातील
सर्वांत विश्वासाह अन् अनुभवी संस्थेकडून—

के'सागर बृहत् परिवाराकडून— २०२४ साठी यशोदायी शुभारंभ

- (१) तज्ज्ञ व अनुभवी प्राध्यापक
- (२) प्रत्येक विद्यार्थ्याची Basic to Advance परफेक्ट तयारी
- (३) वाढत्या आणि बदलत्या काठिण्यपातळीचा विचार करून विषय समजावून देण्यावर भर
- (४) विषय सखोल समजावून देतानाच PYQ वर फोकस करणारी लेक्चर्सची संरचना
- (५) तज्ज्ञ व अनुभवी मार्गदर्शन + वैयक्तिक समुपदेशन (अभ्यास व इतर समस्या) + उत्कृष्ट संदर्भ + अभ्यासातील १००% कष्ट या अधिकारी होण्याच्या चतुःसूत्रीवर भर.

Download the app k'sagar career academy MPSC

भारताचे शेजारी राष्ट्रांशी संबंध

के'सागर
हर्षवर्धन यादव

MPSC

विभागीय फौजदार परीक्षा Departmental PSI Exam

Published By

Sau. Shobhadevi Kshirsagar

K'Sagar Publications

'Suvarna Shilpa', 444/1 Shaniwar Peth,
Adjacent to Rajmachikar Flour Mill,
Near Dakshinabhimukhi Maruti Temple, Pune - 411 030

☎ : (020) 24450125, 24455435 📞 : 9823118810

Email : customer@ksagar.com

sales@ksagar.com

website : www.ksagar.com

====*

© K'Sagar Publications, Pune : 2014

Thoroughly Revised Eleventh Edition : 2024

ISBN : 978-93-84730-49-9

====*

The name K'Sagar is registered
under the trade marks Act, 1999

====*

Printed at

A. R. Printers

Mangalwar Peth, Pune.

====*

Typesetting

K'Sagar Publications, Pune

====*

Cover Design

K'Sagar Publications, Pune

====*

Price : 295/-

K'Sagar Book Centre

Appa Balwant Chowk,
Pune - 411 030.

☎ (020) 24453065

📞 9823121395 📞

9545567862 / 63

K'Sagar's House of Books

Satya-ganesh Sankul,
(Saraswati Nivas) 122,

Budhwar Peth, Jogeshwari Mandir

Lane, Pune - 411 002.

☎ (020) 24465650

📞 9923810566 📞

K'Sagar's House of Books

39/1, Durga Chambers,
Jogeshwari Mandir Lane,

Pune - 411 002

☎ (020) 24483166

📞 9923906500 📞

8087722277 📞

के'सागरीय

महाराष्ट्र राज्याच्या पोलीस दलातील सहायक पोलीस उपनिरीक्षक, पोलीस हवालदार, पोलीस नाईक व पोलीस शिपाई या संवर्गातील कर्मचाऱ्यांमधून पोलीस उपनिरीक्षक पदावर नियुक्ती करण्यासाठी सन २०१७ पासून महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाकडून पूर्व परीक्षा (१०० गुण), मुख्य परीक्षा (३०० गुण) व शारीरिक चाचणी (१०० गुण) अशा तीन टप्प्यांत मर्यादित विभागीय परीक्षा घेण्यात येते.

पूर्व परीक्षेअंतर्गत आपणास मराठी (२५ गुण), इंग्रजी (२५ गुण) व सामान्य अध्ययन (५० गुण) या घटकांचा समावेश असलेल्या पेपरचा सामना करावा लागतो.

पूर्व परीक्षेअंतर्गत सामान्य अध्ययन या उपविषयांतर्गत भारताचे शेजारील राष्ट्रांशी संबंध हा महत्त्वाचा घटक होय. या घटक विषयाच्या अधिक व परिपूर्ण तयारीसाठी या घटकावर स्वतंत्र व विस्तृत संदर्भ हवा अशी मागणी विद्यार्थी मित्रांकडून सातत्याने पुढे येत होती.

विद्यार्थी मित्रांच्या या मागणीतूनच 'भारताचे शेजारी राष्ट्रांशी संबंध' या प्रस्तुतच्या संदर्भाची रचना साकारली असून दोन वर्षांच्या कालावधीतच या संदर्भाची सहावी सुधारित आवृत्ती विद्यार्थी मित्रांच्या हाती देण्याचा सुयोग आज आला आहे. या संदर्भाची रचना करताना के'सागर व प्रा. व्ही. बी. पाटील लिखित 'भारताचे परराष्ट्र धोरण' व प्रा. व्ही. बी. पाटील लिखित 'जागतिक व्यवहारात भारत' या पुस्तकांचा मुक्त संदर्भ घेतला आहे. स्वाभाविकच व्ही. बी.च्याही लेखणीचा प्रभाव या संदर्भावर पडला आहे. राज्यशास्त्राचे अभ्यासक्रम, पुणे विद्यापीठाचे राज्यशास्त्राचे (डॉक्टरेटचे) विद्यार्थी व माझे अतितरुण आणि व्यासंगी मित्र हर्षवर्धन शंकर यादव यांनी हा संदर्भ रिव्हाईज केला आहे. या सर्वांचे ऋण निर्देशन करणे मी माझे कर्तव्य मानतो.

प्रस्तुतचा हा संदर्भ विद्यार्थी मित्रांना त्यांच्या परीक्षेत सुयश मिळवून देण्यात उपयुक्त ठरेल, याची यथार्थ खात्री वाटते.

शुभेच्छांसह!

आपलाच,
व्ही. एस. क्षीरसागर
(K'Sagar)

अनुक्रमणिका

१ भारताचे परराष्ट्र धोरण १३

- प्रास्ताविक
- परराष्ट्र धोरणाची वैशिष्ट्ये

भारताचे परराष्ट्र धोरण

- भारताच्या परराष्ट्र धोरणाचे निर्धारक घटक
- भारताच्या परराष्ट्र धोरणाची उद्दिष्टे
- इंग्रजी राजवटीचा वारसा
- राष्ट्रीय चळवळीचा वारसा

भारताच्या परराष्ट्र धोरणाची मूलतत्त्वे

- अलिप्ततावाद
- शांततामय सहजीवनाचा पुरस्कार
- आंतरराष्ट्रीय सहकार्य
- वंशभेद व वर्णभेद यांस विरोध
- पंचशील
- आंतरराष्ट्रीय संघटनांच्या कार्यात सक्रिय सहभाग
- परराष्ट्र धोरण ठरविणारी संस्थात्मक यंत्रणा

२ भारत-चीन संबंध ३५

- चीन विषयीची प्राथमिक माहिती
- भारत-चीन संबंधासंदर्भात ठळक घडामोडी आणि वैशिष्ट्ये
- पूर्वीच्या प्रश्नपत्रिकांतील प्रश्न
- भारत-चीन संबंध
- पंचशील तत्त्वे व दृढ संबंध
- भारत व चीन सीमाप्रश्न
- भारत-चीन युद्ध
- इ. स. १९६२-७७ या काळातील द्विपक्षीय संबंध

- जनता पक्षाच्या कार्यकालातील संबंध
- इ. स. १९८०-८४ या कालखंडातील संबंध
- राजीव गांधी यांच्या कारकिर्दीतील संबंध
- व्ही. पी. सिंग यांच्या कारकिर्दीतील संबंध
- नरसिंहराव यांच्या कारकिर्दीतील संबंध
- शीतयुद्धाची अखेर व त्याचा संबंधांवरील प्रभाव
- संयुक्त आघाडी सरकारच्या कारकिर्दीतील संबंध
- रालोआ सरकारच्या कार्यकालातील संबंध
- संपुआ कार्यकालातील भारत-चीन संबंध
- सन २०१४-१५ मधील आयाम
- २०१५ पासून च्या घडामोडी
- भारत-चीन संबंधांतील अडचणी
- भारत-चीन सहकार्याची अपरिहार्यता

३ भारत-पाकिस्तान संबंध ६६

- पाकिस्तान विषयीची प्राथमिक माहिती
- भारत-पाकिस्तान संबंधासंदर्भात ठळक घडामोडी आणि वैशिष्ट्ये
- पूर्वीच्या प्रश्नपत्रिकांतील प्रश्न
- पाकिस्तान- सांप्रदायिकतेची विषारी फळे
- भारत-पाकिस्तान द्विपक्षीय संबंध
- भारत व पाकिस्तान यांच्यातील पहिला संघर्ष
- दोन राष्ट्रांच्या परराष्ट्र धोरणातील फरक
- राजकीय व्यवस्थेचा प्रभाव
- इ. स. १९६५ चे भारत-पाकिस्तान युद्ध
- ताश्कंद करार
- इ. स. १९७१ चे भारत-पाकिस्तान युद्ध
- सिमला करार

- सिमला करारानंतरचे द्विपक्षीय संबंध
- पाकिस्तान व आंतरराष्ट्रीय दहशतवाद
- राष्ट्रीय लोकशाही आघाडी सरकारच्या कारकिर्दीतील भारत-पाकिस्तान संबंध
- पाकिस्तानची कारगिलमधील घुसखोरी
- आग्रा शिखर परिषद
- आग्रा परिषदेनंतरच्या काळातील भारत-पाक संबंध
- भारतातील सत्तापरिवर्तन
- पाकिस्तानातील सत्तापरिवर्तन
- २०१५ पासूनच्या घडामोडी

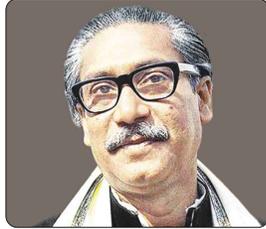
५ भारत-श्रीलंका संबंध ११२

- श्रीलंकेविषयी प्राथमिक माहिती
- भारत-श्रीलंका संबंध : ठळक वैशिष्ट्ये आणि घटना
- पूर्वीच्या प्रश्नपत्रिकांतील प्रश्न
- भारत-श्रीलंका संबंधांचा इतिहास
- भारत-श्रीलंका करार
- इंदिरा गांधी-सिरिमाओ भांडारनायके करार
- राजीव गांधी-जयवर्धने करार
- २०१५ पासूनच्या घडामोडी

४ भारत-बांगलादेश संबंध ९७

- बांगलादेशविषयी प्राथमिक माहिती
- भारत-बांगलादेश संबंध : ठळक घटना आणि वैशिष्ट्ये
- पूर्वीच्या प्रश्नपत्रिकांतील प्रश्न
- बांगलादेशाच्या निर्मितीचा इतिहास
- रहमान यांच्या कारकिर्दीतील भारत-बांगलादेश संबंध
- भारत-बांगलादेश संबंधांत दुरावा
- उभय देशांतील काही महत्त्वाच्या समस्या
- अध्यक्ष इर्शाद यांचा कालखंड
- बेगम खलिदा झिया यांचा कालखंड
- शेख हसीना वाजेद यांची कारकीर्द
- २०१५ पासूनच्या घडामोडी

६ भारत-नेपाळ संबंध १२९

- नेपाळ विषयीची प्राथमिक माहिती
- भारत-नेपाळ संबंधासंदर्भात ठळक घडामोडी आणि वैशिष्ट्ये
- पूर्वीच्या प्रश्नपत्रिकांतील प्रश्न
- भारत-नेपाळ संबंधांचा इतिहास
- इ. स. १९७१ नंतरच्या काळातील भारत-नेपाळ संबंध
- राजे वीरेंद्र यांचा कालखंड
- इ. स. १९८० नंतरच्या काळातील भारत-नेपाळ संबंध
- २०१५ पासूनच्या घडामोडी
- नेपाळचा अधिकृत नकाशा

७ भारत-भूतान संबंध १४८

- भूतान विषयीची प्राथमिक माहिती
- भारत-भूतान संबंधासंदर्भात ठळक घडामोडी आणि वैशिष्ट्ये
- पूर्वीच्या प्रश्नपत्रिकांतील प्रश्न
- २०१५ पासूनच्या घडामोडी

८ भारत-मालदीव संबंध १५४

- मालदीवविषयीची प्राथमिक माहिती
- भारत-मालदीव संबंध - ठळक वैशिष्ट्ये आणि घटना
- पूर्वीच्या प्रश्नपत्रिकांतील प्रश्न
- २०१५ पासूनच्या घडामोडी

९ भारत-अफगाणिस्तान संबंध १५८

- अफगाणिस्तानविषयीची प्राथमिक माहिती
- भारत-अफगाणिस्तान संबंध : ठळक वैशिष्ट्ये आणि घटना
- पूर्वीच्या प्रश्नपत्रिकांतील प्रश्न
- २०१५ पासूनच्या घडामोडी

१० भारत-म्यानमार संबंध १६३

- म्यानमारविषयीची प्राथमिक माहिती
- भारत-म्यानमार संबंध : ठळक वैशिष्ट्ये आणि घटना
- पूर्वीच्या प्रश्नपत्रिकांतील प्रश्न
- ४ जानेवारी, १९४८ रोजी म्यानमार राजकीयदृष्ट्या स्वतंत्र झाला
- २०१५ पासूनच्या घडामोडी

११ दक्षिण आशिया क्षेत्रातील संघटना व इतर १७१

- दक्षिण आशियाई क्षेत्रीय सहकार्य संघटना (सार्क)
 - ▶ सार्कविषयीची प्राथमिक माहिती
 - ▶ पूर्वीच्या प्रश्नपत्रिकांतील प्रश्न
 - ▶ २०१५ पासूनच्या घडामोडी
- बंगालच्या उपसागराच्या परिसरातील देशांची विविध क्षेत्रांतील आर्थिक व तंत्रज्ञान विषयक सहकार्य संघटना (बिमस्टेक)
 - ▶ बिमस्टेक विषयीची प्राथमिक माहिती
 - ▶ पूर्वीच्या प्रश्नपत्रिकेतील प्रश्न
- संबंधित इतर घडामोडी

१२ महत्वाच्या आंतरराष्ट्रीय १८५ संघटना

१३ वस्तुनिष्ठ प्रश्न १८९

१४ परिशिष्टे २०१

- जागतिक लोकसंख्या (हजारात) (३१ जुलै २०२३)
- भारताची शेजारील राष्ट्रांशी सीमा लांबी
- देश व लैंगिक असमानता निर्देशांक
- २०२०-२१ मधील भारताचा शेजारील राष्ट्रांबरोबरील व्यापार (कोटी रुपयांमध्ये)
- संयुक्त लष्करी सराव
- महत्वाचे निर्देशांक
- संदर्भ-सूची

